

AmCham Moldova
fighting for your business

AP "Camera de Comerț Americană din Moldova"
nr. 3678, cod fiscal 1009620002440
str. Pușkin 45B, MD-2005, Chișinău, Moldova
Tel.: +373 22 211 781, Fax: +373 22 211 782
info@amcham.md, www.amcham.md

În atenția Dlui Mihai POALELUNGI

Președinte

Curtea Supremă de Justiție

Nr. 13 din 11 martie 2015

Ref: Proiectul de hotărîre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la interacțiunea instanțelor de judecată la soluționarea unor chestiuni în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

Stimate Domnule Președinte,

Din numele Asociației Patronale "Camera de Comerț Americană din Moldova" (în continuare „AmCham”) venim să Vă asigurăm de înaltele noastre considerațiuni.

Prin prezenta scrisoare, dorim să Vă comunicăm opinia AmCham cu privire la Proiectul de hotărîre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la interacțiunea instanțelor de judecată la soluționarea unor chestiuni în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj.

Drept urmare, cu referință la anunțul plasat pe pagina web a Curții Supreme de Justiție, Vă prezentăm comentariile noastre la proiectul de hotărîre precitat, în Anexa la această scrisoare.

Prin exprimarea opiniei, sperăm la îmbunătățirea proiectului, precum și la susținerea Dvs. a sugestiilor adresate, astfel asigurându-se aplicarea uniformă și echitabilă a normelor juridice de către instanțele judecătorești.

Vă mulțumim pentru colaborare și ne exprimăm disponibilitatea pentru detalierea comentariilor și recomandărilor adresate.

Cu deosebit respect,
Mila Malairău

Director executiv al Asociației Patronale
"Camera de Comerț Americană din Moldova"

Nr	Punct	Formularea actuală	Comentariu	Formularea propusă
1.	1.	Potrivit art. 1 alin. (2) din Legea cu privire la arbitraj, arbitrajul poate decide asupra unui litigiu care a apărut din raporturile de drept civil în sens larg dintre părțile cu capacitate deplină de exercițiu, dacă litigiul a fost trimis, cu acordul părților, spre soluționare în arbitraj, <u>cu excepția litigiilor în materii în care legea nu permite soluționarea lor pe calea arbitrajului.</u>	<u>(i) Interpretarea Legilor Conform Principiilor Gândirii Logice</u> Norma legală din coloana stângă privind arbitrabilitatea litigiilor, precum și alte prevederi legale trebuie interpretate în conformitate cu art. 42 din Legea Republicii Moldova privind actele legislative nr. 780 din 27.12.2001, conform căreia, interpretarea actelor legislative reprezintă un sistem de <u>operațiuni logice</u> prin care se explică sensul exact și complet al dispozițiilor normative. Principiile de bază ale gândirii logice, care urmează să fie aplicate la interpretarea actelor legislative, printre altele includ <u>principiul identității și principiul noncontradicției</u>. Prin prisma acestor principii mai jos sunt discutate prevederile legale referitor la arbitrabilitatea litigiilor. <u>(ii) Regula Generală: Litigii se Examinează în Instanțe Judecătorești</u> Legislația Republicii Moldova conține mai multe <u>prevederi exprese</u>, conform cărora unele categorii concrete de <u>litigii se examinează în instanțe judecătorești</u>. Aceste prevederi <i>inter alia</i> includ: art. 13 din Codul navigației maritime comerciale al Republicii Moldova aprobat prin Legea nr. 599 din 30.09.1999: (1) Litigiile patrimoniale ce apar în relațiile contractuale și în alte raporturi civile și de drept în domeniul navigației maritime comerciale se soluționează de instanțele judecătorești ale Republicii Moldova. (2) Litigiile patrimoniale în domeniul navigației maritime comerciale în care sînt implicate persoane juridice și fizice străine pot fi remise spre soluționare, cu acordul părților, instanței judecătorești din o altă țară. mai multe prevederi din Legea Republicii Moldova cu privire la gaj nr. 449 din 30.07.2001, e.g. art. 66² (6): Creditorul gajist poate cere executarea silită a obligației patrimoniale, prin adresarea în instanța de judecată. unele prevederi din Legea Republicii Moldova cu privire la ipotecă nr. 142 din 26.06.2008, e.g. art. 33 (1), care prevede executarea silită a dreptului de ipotecă inclusiv pe calea judiciară.	n/a

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

		mai multe prevederi din Codul Muncii al Republicii Moldova nr.154 din 28 martie 2003, e.g. art. 351 b), art. 355, etc. art. 52 din Legea Republicii Moldova cu privire la gazele naturale nr. 123 din 23.12.2009: Litigiile dintre participanții la piața gazelor naturale se soluționează în instanță de judecată competentă, excepție făcând cazurile prevăzute de aceasta lege. art. 50 din Legea Republicii Moldova cu privire la energia electrică nr. 124 din 23.12.2009: Litigiile dintre participanții la piața energiei electrice se soluționează în instanță de judecată competentă, excepție făcând cazurile prevăzute de aceasta lege. art. 23 (4) din Legea privind piața produselor petroliere nr.461 din 30.07.2001: Litigiile dintre participanții la piața produselor petroliere se examinează în instanțe judecătorești competente. Toate acestea și alte asemenea prevederi se încadrează perfect în principiul fundamental de <u>acces la justiție</u> stabilit în art. 20 din Constituția Republicii Moldova. Ele se încadrează și în norma din art.10 (1) din Codul Civil al Republicii Moldova, potrivit căreia apărarea drepturilor civile încălcate se face pe cale judiciară. Aceasta norma poate fi reformulată, fără modificarea sensului, în modul următor: <u>Litigiile privind apărarea drepturilor civile încălcate se examinează în instanțe judecătorești.</u> De fapt, normele de mai sus ((a)-(g)) și alte asemenea norme reprezintă nu altceva decât variante ale unei și aceleași reguli generale privind soluționarea litigiilor pe cale judiciară (care reprezintă calea de bază de protejare a drepturilor încălcate), care este adaptată la contextul concret, luând în considerare obiectul legilor concrete (e.g. legislația cu privire la gaj/ipotecă, navigația maritimă comercială, energie, etc.). În mai multe cazuri legile speciale (inclusiv cele menționate mai sus) prevăd soluționarea litigiilor în instanțe judecătorești <u>în contrast</u> cu situațiile în care potrivit aceluiași legi unele categorii de litigii sunt rezolvate pe calea administrativă (e.g. de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică – litigiile în domeniul gazelor naturale, energiei electrice, produselor petroliere, etc.) sau prin comisiile de conciliere (în cazul litigiilor de muncă), sau executarea silită a unor drepturi (i.e. dreptului de gaj sau de ipotecă) se efectuează direct prin executorul judecătoresc. Sau Codul navigației maritime comerciale indică modalitatea de soluționare a litigiilor pe cale judiciară cu scopul de a <u>diferenția</u>	
--	--	--	--

		litigiile între persoane autohtone și litigiile cu participarea persoanelor străine. <u>(iii) Regula Generală: Litigii Civile în Sens Larg Sunt Arbitrabile</u> Nu doar art. 10 (1), ci și mai mult de o sută de alte articole din Codul Civil menționează într-un context sau altul instanțele judecătorești. Totodată, <u>nicio normă din Codul Civil nu menționează arbitraj</u>. Zeci sau poate și sute alte acte normative (inclusiv cele menționate mai sus) vorbesc despre competența instanțelor judecătorești de a soluționa litigii civile în sens larg și nu menționează arbitrajul. Oare aceasta înseamnă că prevederile respective din Codul Civil și alte acte normative în privința instanțelor judecătorești nu sunt aplicabile arbitrajului, precum și și exclud competența arbitrajului? În aceeași ordine de idei, oare menționarea expresă a căii judiciare în art.10 (1) din Cod Civil exclude arbitrabilitatea litigiilor privind apărarea drepturilor civile? Dacă răspunsul este pozitiv, atunci practic toate litigiile civile în sensul larg trebuie considerate ca nearbitrabile. O astfel de concluzie cu siguranță contrazice intenției legiuitorului. Dimpotriva, conform legislației moldovenești, așa cum este prevăzut în coloana stânga a acestui tabel, regula de bază este ca litigiile civile în sensul larg (adică litigiile civile, de muncă, de exploatare a resurselor naturale, de protecție a mediului înconjurător, etc. conform art. 1 (2) din Codul Civil) sunt arbitrabile cu excepția litigiilor în materii în care legea nu permite, adică exclude expres, soluționarea lor pe calea arbitrajului. Ca regulă, sunt arbitrabile toate litigii civile având ca obiect drept patrimonial, precum și drepturi nepatrimoniale, în umtimul caz – în măsura în care părțile sunt îndreptățite să încheie o tranzacție cu privire la obiectul aceluia litigiu (art. 3 (1) din Legea cu privire la arbitraj). <u>Indicarea în lege a competenței instanțelor judecătorești de a soluționa litigii civile în sensul larg nu are niciun impact asupra arbitrabilității lor</u>. Nicio altă interpretare poate face sens și poate fi rezultatul aplicării operațiunilor logice de interpretare. Prin prisma <u>principiului identității</u>, indicarea expresă într-o lege a competenței instanțelor judecătorești poate avea doar unul și același înțeles. Dacă este clar, că indicarea expresă în art. 10 (1) din Cod Civil a căii judiciare de soluționare litigiilor civile în sens larg se înțelege ca nu excluzând <i>per se</i> posibilitatea de soluționare	
--	--	---	--

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

		a litigiilor în aceeași materie civilă și pe cale arbitrală (prin încheierea convenției arbitrale), atunci aceleași înțelese trebuie să fie păstrat și la interpretarea prevederilor altor legi unde în mod expres se indică competența instanțelor judecătorești de a soluționa litigii civile în sens larg. Totodată, prin prisma <u>principiului noncontradicției</u> (formulat de către Aristotel), două interpretări contradictorii a unei noțiuni/unui concept/unei prevederi nu pot avea loc în cadrul gândirii logice. Adică, indicarea expresă a competenței instanțelor judecătorești <u>nu poate și admite și exclude competența arbitrajului</u>. <u>Pentru a elimina competența arbitrajului asupra unor categorii de litigii civile în sens larg, legea trebuie să prevadă în mod expres excluderea acestor categorii de litigii din competența arbitrajului</u>, așa cum este prevăzut în art. 3 (1) din Legea cu privire la arbitraj (litigiile privind drepturile nepatrimoniale, în privința cărora părțile nu pot încheia o tranzacție), precum și în alin. (2) din același articol (litigiile ce țin de dreptul familiei și unele litigii de dreptul locativ). Potrivit art. 3 (3) din Legea cu privire la arbitraj, aceasta lege nu aduce atingere nici unei legi în a cărei virtute unele litigii nu pot fi supuse arbitrajului decât sub anumite condiții. <u>În primul rând</u>, aceasta normă nu prevede că alte legi pot interzice soluționarea unor litigii pe cale arbitrală; conform acestei prevederi, alte legi pot stabili anumite condiții, și doar în cazul în care aceste condiții nu sunt îndeplinite, atunci litigiul respectiv nu poate fi supus arbitrajului. <u>În al doilea rând</u>, în orice eventualitate, nici aceasta normă, nicio altă normă legală (inclusiv art. 1 (2) Legea cu privire la arbitraj, citat mai sus) nu prevede că indicarea expresă într-o lege a căii judiciare de soluționare a anumitor litigii exclude supunerea acestor litigii arbitrajului. <u>Concluzia:</u> Indicarea expresă într-o lege a competenței instanțelor judecătorești asupra litigiilor civile în sens larg <i>per se</i> nu exclude competența arbitrajului. Doar excluderea expresă printr-o lege a competenței arbitrajului exclude competența arbitrajului. Dimpotrivă, indicarea expresă a competenței instanțelor judecătorești, de regulă, înseamnă arbitrabilitatea respectivelor litigii. Aceasta concluzie trebuie luată în considerare și la definitivarea p.	
--	--	---	--

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

			11 (și, după caz, altor puncte) din Proiect(așa cum ele sunt discutate mai jos).	
2.	1.	Arbitrajul este o instituție jurisdicțională, <u>hotărârile căruia au puterea lucrului judecat și sînt executorii în mod obligatoriu.</u>	Se recomandă ca în acest punct să fie indicată <u>în mod expres și puterea lucrului judecat</u> (i) a <u>hotărârilor arbitrale străine recunoscute în Republica Moldova</u> , precum și (ii) a <u>hotărârilor parțiale finale</u> (naționale și străine). Trebuie de menționat, că în practica internațională, care se încadrează și în cadrul legal al Republicii Moldova, ¹ mai multe cazuri de arbitraj sunt bifurcate. Pentru a reduce cheltuielile de arbitraj, părțile convin și/sau tribunalul arbitral decide asupra divizării cazului, de obicei, în două sau trei părți ((a) competența jurisdicțională, (b) răspunderea părților, i.e. părâtei și, după caz, altor părți, și (c) valoarea compensației). După examinarea etapei respective se pronunță o hotărâre parțială <u>finală</u> . Numai după necesitate, tribunalul arbitral examinează următoarea parte a litigiului, dar <u>nu reexaminează partea precedentă</u> . În aceasta ordine de idei, așa cum se indică mai sus, este important de menționat în Proiect și puterea lucrului judecat a hotărârilor arbitrale parțiale finale.	Arbitrajul este o instituție jurisdicțională, hotărârile căruia au puterea lucrului judecat și sînt executorii în mod obligatoriu. Aceasta se aplică, inclusiv <u>hotărârilor arbitrale străine recunoscute în Republica Moldova</u> , precum și <u>hotărârilor parțiale finale</u> (naționale și străine).
3.	2.	Intervenția instanței judecătorești pentru rezolvarea unor incidente procedurale, se întemeiază pe respectul forței obligatorii a oricărui contract, instanța judecătorească asigurînd, în această privință, eficiența unor clauze ale convenției arbitrale.	Nu este clar eficiența căror anume clauze ale convenției arbitrale (convenție de arbitraj) o asigură instanța de judecată. De fapt, convenția de arbitraj este autonomă și integră, iar instanța nu poate asigura eficiența doar a „unor clauze ale convenției arbitrale” – formularea pare ambigua și poate induce confuzie.	
4.	3.	VARIANTA 1: Persoanele juridice de drept public nu pot fi părți ale convenției de arbitraj. VARIANTĂ 2: Persoanele juridice de drept public pot fi părți ale convenției de arbitraj.	<u>A doua varianta este una corectă</u> din următoarele considerente: (i) Legislația moldovenească nu interzice persoanelor juridice de drept public să intre în convenții de arbitraj pentru soluționarea litigiilor civile în sens larg. Prin urmare, prima varianta ar contrazice art. 1 (2) din Legea cu privire la arbitraj. Iar varianta a doua este în concordanță și cu principiul general de egalitate a părților în raporturile juridice civile, în cazul respectiv a statului și unităților administrativ-teritoriale, ca subiecte de drept civil, și persoanelor de drept privat, reglementat de art. 192 Cod civil. (ii) Unele legi în mod expres prevăd posibilitatea de soluționare pe	Persoanele juridice de drept public <u>pot fi</u> părți ale convenției de arbitraj.

¹ De fapt, Legea cu privire la arbitraj și Legea cu privire la arbitrajul comercial internațional, precum și Convenția de la New York din 10.06.1958 pentru Recunoașterea și Executarea Sentințelor Arbitrale Străine nu interzic pronunțarea și respectiv recunoașterea hotărârilor arbitrale parțiale finale.

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

			calea arbitrală a litigiilor cu participarea persoanelor juridice de drept public, e.g. art. 36 (2) din Legea cu privire la parteneriatul public-privat, art.art. 3, 14-16 din Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător. (iii) art. II (1) din Convenția europeană din 21.04.61 de arbitraj comercial internațional: <i>"În cazurile prevăzute de art. 1, paragraful 1 al prezentei Convenții, persoanele juridice calificate, prin legea care le este aplicată, drept persoane juridice de drept public, au facultatea de a încheia în mod valabil convenții de arbitraj."</i>	
5.	4.	Instanțele urmează să facă distincție între formele convenției arbitrale: <u>clauza compromisorie și compromis.</u>	Există și o altă formă – <u>convenția de arbitraj sub formă de contract independent, care nu este compromis</u> (art. 2 Legea cu privire la arbitraj), care destul de des se întâmplă în practică. Un astfel de contract poate fi semnat ca un document aparte, printr-un schimb de scrisori (p.8 din Proiect), printr-o referință la un alt document, etc. Prin urmare, posibilitatea de încheiere a <u>convenției de arbitraj sub formă de contract independent</u>, care nu este compromis, trebuie prevăzută în p.4 din Proiect.	Instanțele urmează să facă distincție între mai multe forme ale convenției arbitrale, inclusiv clauza compromisorie, convenția de arbitraj sub formă de contract independent, care se încheie înainte de apariția unui litigiu, precum și compromis.
6.	4.	Dacă acordul de arbitraj este înserat sub forma unei clauze în contractul principal, el poartă denumire de clauză compromisorie. În clauza compromisorie părțile convin soluționarea prin arbitraj a litigiilor eventuale (posibile în viitor). <u>Totodată, în clauza compromisorie urmează să se indice instituția de arbitraj.</u>	Definiția clauzei compromisorii din art. 2 din Legea cu privire la arbitraj trebuie interpretată în coroborare cu prevederile legii privind arbitrajul ad-hoc. În cadrul arbitrajului ad-hoc nu este necesară participarea instituției de arbitraj. În caz contrar, prevederile privind arbitrajul ad-hoc nu fac sens. Trebuie de menționat că și în p.7 din Proiect este prevăzută situația în care <u>părțile nu au indicat o instituție concretă de arbitraj.</u> Prin urmare, se recomandă formularea ultimei propoziții din coloana stângă în modul indicat în coloana dreaptă a prezentului tabel.	Dacă acordul de arbitraj este înserat sub forma unei clauze în contractul principal, el poartă denumire de clauză compromisorie. În clauza compromisorie părțile convin soluționarea prin arbitraj a litigiilor eventuale (posibile în viitor). Totodată, în cazul arbitrajului instituțional, în clauza compromisorie urmează să se indice instituția de arbitraj.
7.	4.	Legea nu impune arătarea obiectului litigiului în cazul clauzei compromisorii deoarece prin definiție acesta este înțeles, <u>litigiul referindu-se tocmai neînțelegerii părților cu privire la contractul în care este înserată această clauză.</u>	În practică, în clauze compromisorii pot fi incluse referințe încrucișate, adică referințe la alte contracte, inclusiv contracte, care vor fi încheiate în viitor. O astfel de practică nu este interzisă de legislația actuală și trebuie luată în considerare și la elaborarea Proiectului. Prin urmare, se recomandă formularea inclusă în coloana a dreaptă a prezentului tabel.	Legea nu impune arătarea obiectului litigiului în cazul clauzei compromisorii.

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

8.	7.	În eventualitatea în care părțile stabilesc ca litigiile dintre ele să fie soluționate prin arbitraj sau de instanța de judecată, asemenea prevederi au semnificația unei abilitări acordate reclamatului de a alege între cele două jurisdicții, iar arbitrii vor fi competenți doar în cazul unui nou acord al părților în acest sens. În situația de mai sus, dacă <u>părțile</u> decid în favoarea instanței de judecată, creanța constituindu-se atât dintr-o obligație principală cât și din unele accesorii (spre exemplu penalități, dobânzi), toate cerințele urmează a fi înaintate în instanța de judecată întrucât există <u>un singur litigiu</u> cu cerințe interdependente și cerința accesorie nu poate fi examinată separat de cerința de fond. Astfel, dacă instanța de judecată a decis încasarea datoriei de bază, părțile nu pot solicita arbitrajului încasarea penalității.	Se recomandă ca Proiectul să prevadă și situațiile în care între părți se apare <u>un nou litigiu</u>. Atunci poate partea interesată alege între două forme sau trebuie să utilizeze doar calea folosită pentru soluționarea litigiului precedent? Acest lucru trebuie clarificat în Proiect.	
9.	11.	În aceeași ordine de idei urmează de menționat că nu pot face obiectul unei convenții arbitrale și vor fi soluționate doar de către instanța de judecată, raporturile juridice <u>pe care legea le atribuie expres în competența instanței de judecată</u>. La acestea se referă următoarele raporturi: - de muncă; - în care una din părți este o autoritate publică (de contencios administrativ, raporturile fiscale, vamale); - pricinile în procedura insolvenței. Nu vor face obiect al convenției arbitrale și:	Așa cum am subliniat în comentariul 1 la p.1. din acest tabel, indicarea expresă într-o lege a competenței instanțelor judecătorești de a soluționa unele categorii de litigii per se nu înseamnă interzicerea soluționării unor asemenea litigii pe cale arbitrală. Corectitudinea acestei concluzii este confirmată de prevederea art. 8 al. (1) din Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 158 cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa celui care angajează, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 994 XIII din 15 octombrie 1996 fără rezerve, care prevede că “Un lucrător care consideră că raporturile sale de muncă au încetat în mod nejustificat va fi îndreptățit să declare apel împotriva acestei încetări la un organ imparțial cum sunt instanța de judecată, tribunalul de muncă, <u>completul de arbitri sau arbitrul</u>”.	În aceeași ordine de idei urmează de menționat că nu pot face obiectul unei convenții arbitrale și vor fi soluționate doar de către instanța de judecată, raporturile juridice <u>pe care legea le atribuie expres în competența instanței de judecată</u>. La acestea se referă următoarele raporturi: - pricinile în procedura insolvenței. Nu vor face obiect al convenției arbitrale și; - bunurile inalienabile ale proprietății publice;

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

	- bunurile inalienabile ale proprietății publice; - dreptul la viață și sănătate; - drepturile nepatrimoniale ale proprietății intelectuale.	Constituția Republicii Moldova stabilește prioritatea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte față de legislația națională. Astfel, prin ratificarea convenției sus-menționate, legislatorul a recunoscut expres competența arbitrajului în litigiile de muncă, urmând a fi exclusă din textul din coloana stângă sintagma “- de muncă”. Totodată, art. 83 din Legea nr. 38 din 29 februarie 2008 privind protecția mărcilor, prevede că arbitrajul specializat are competența de a examina litigiile referitoare la protecția mărcilor: “Litigiile care apar la aplicarea prezentei legi se soluționează de Comisia de contestații a AGEPI, de Curtea de Apel Chișinău sau de un arbitraj specializat”. În aceeași ordine de idei, art. 4 din Legea nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe, art. 60 din Legea nr. 66 din 27.03.2008 privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate prevăd competența arbitrajului specializat la soluționarea litigiilor care apar în legătura cu protecția drepturilor proprietății intelectuale și industriale. Din analiza prevederilor legale menționate rezultă că litigiile de care țin de drepturile nepatrimoniale ale proprietății intelectuale pot fi examinate în arbitraj. Legile menționate reprezintă legi special și urmează a fi aplicate cu prioritate față de prevederile generale conținute în Legea cu privire la arbitraj. Prin urmare, în acest p.11 din Proiect trebuie incluse doar raporturi juridice în privința cărora legea conține o interdicție expresă de soluționare a litigiilor respective prin arbitraj, așa cum prevede art.3 (2) din Legea cu privire la arbitraj . Mai mult decât atât, în acest p. 11 se recomandă includerea referințelor la norme concrete, prin care se exclude arbitrabilitatea litigiilor izvorâte din aceste raporturi juridice. Așa cum înțelegem, raporturile de muncă, cele izvorâte din drepturile nepatrimoniale ale proprietății intelectuale și din unele raporturi juridice cu participarea autorităților publice nu sunt în mod efectiv excluse din categoria	- dreptul la viață și sănătate.
--	--	---	--

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

			litigiilor arbitrabile.	
			Totodată, se recomandă includerea în Proiect a unui punct aparte în care vor fi indicate în mod expres unele categorii de litigii arbitrabile, mai ales în legătură cu arbitrabilitatea cărora, în practică, pot apărea întrebări. În lista respectivă trebuie incluse litigii de muncă, litigii corporative (inclusiv între asociații, acționarii, etc.) și litigii privind exploatarea resurselor naturale, privind protecția mediului înconjurător, etc.	
10.	12.	Conform principiului relativității efectelor contractului, convenția arbitrală își produce efectele numai între cei care au încheiat-o sau semnat-o (în urma clauzei compromisorii) și față de succesorii acestora în drepturi, neputând fi opusă terților chiar dacă aceștia sunt părți în contractul principal.	Se recomandă indicarea în acest punct și a faptului că cesiune de creanță în privința căreia este încheiată o convenție de arbitraj are drept consecință și cesiunea către cesionar a convenției de arbitraj, adică drepturilor și obligațiilor care izvorăsc din ea.	Conform principiului relativității efectelor contractului, convenția arbitrală își produce efectele numai între cei care au încheiat-o sau semnat-o (în urma clauzei compromisorii) și față de succesorii acestora în drepturi, neputând fi opusă terților chiar dacă aceștia sunt părți în contractul principal. Cesiunea de creanță în privința căreia este încheiată o convenție de arbitraj are ca drept consecință și cesiunea către cesionar a convenției de arbitraj, adică drepturilor și obligațiilor care izvorăsc din ea.
11.	16 b).	Statuând asupra nulității convenției arbitrale, instanța de judecată va examina nu numai temeiurile de nulitate prevăzute de Legea cu privire la arbitraj, dar și cele prevăzute în Codul civil, dat fiind faptul că convenția reprezintă un act juridic.	Urmează de menționat că în temeiul art. 1610 și 1612 lit. a), e) și f) din Codul civil instanța de judecată urmează să aplice exclusiv legea aleasă de părțile contractante, atunci când examinează valabilitatea sau nevalabilitatea clauzei arbitrale. Acest aspect este punctual specificat în art. VI (2) lit. a) din Convenția Europeană din 21.04.61 de arbitraj comercial internațional, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1331-XIII din 26.09.97, care stabilește expres că atunci „cînd vor trebui să se pronunțe asupra existenței sau valabilității unei convenții de arbitraj, tribunalele statelor contractante vor hotărî, în ceea ce privește capacitatea părților, potrivit legii care le este aplicabilă, iar în ceea ce privește celelalte probleme: a) conform legii căreia părțile au	Statuând asupra nulității convenției arbitrale, instanța de judecată va aplica legii căreia părțile au supus convenția de arbitraj.

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

			<u>supus convenția de arbitraj</u> (...)”, precum și în art. V (1) lit. a) din Convenția de la New York din 10.06.1958 pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine („ Convenția de la New York ”), la care Republica Moldova este parte (ediția Tratatelor internaționale nr. 15/169, 1999), din care se înțelege că valabilitatea convenției arbitrale se determină „ în virtutea legii căreia părțile au subordonat-o ”.	
12.	17.	Se va considera că convenția arbitrală și-a pierdut valabilitatea dacă acesta a fost încheiată pe un termen concret și acesta a expirat.	Se recomandă de precizat, că dacă procedura de arbitraj a fost intentată înainte de expirarea termenului de valabilitate a convenției arbitrale, procedura poate fi finalizată cu pronunțarea unei hotărâri arbitrale, inclusiv și după expirarea termenului respectiv.	Se va considera că convenția arbitrală și-a pierdut valabilitatea dacă acesta a fost încheiată pe un termen concret și acesta a expirat. Dacă procedura de arbitraj a fost intentată înainte de expirarea termenului de valabilitate a convenției arbitrale, procedura poate fi finalizată cu pronunțarea unei hotărâri arbitrale, inclusiv și după expirarea termenului respectiv.
13.	18.	Convenția de arbitraj va fi nesusceptibilă de executare în cazul indicării unui arbitraj inexistent (care nici n-a existat) sau care deși a existat la momentul încheierii convenției, ulterior și-a încetat activitatea.	Aici este vorba despre așa zisă convenția patologică de arbitraj. Patologia trebuie să fie tratată, dacă ea poate fi tratată. Cu alte cuvinte, inexactitate în denumirea instituției de arbitraj nu trebuie să fie tratată ca indicarea unei instituții inexistente. La interpretarea convenției de arbitraj trebuie utilizate regulile de interpretare incluse în Codul Civil. În particular, convenția trebuie să fie interpretată după intenția comună a părților (care la momentul încheierii convenției de arbitraj era de a supune eventualele litigii arbitrajului), fără a se limita la sensul literal al termenilor utilizați (art. 725 (2) din Cod Civil). Prin urmare, se recomandă ca în Proiectul să fie inclusă explicația de a încerca "corectarea" oricăror patologii în convenția arbitrală prin folosirea metodelor de interpretare a contractelor de materie civilă.	Convenția de arbitraj va fi nesusceptibilă de executare în cazul indicării unui arbitraj inexistent (care nici n-a existat) sau care deși a existat la momentul încheierii convenției, ulterior și-a încetat activitatea. Totodată, inexactitate în denumirea instituției de arbitraj nu trebuie să fie interpretată ca indicarea unei instituții inexistente. La interpretarea convenției de arbitraj trebuie utilizate regulile de interpretare incluse în Codul Civil. În particular, convenția trebuie să fie interpretată după intenția comună a părților (care la momentul încheierii convenției

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

				de arbitraj era de a supune eventualele litigii arbitrajului), fără a se limita la sensul literar al termenilor utilizați (art. 725 (2) din Cod Civil). Instanțele judecătorești trebuie să depună eforturi pentru a <i>corecta</i> oricare <i>patologie</i> în convenția arbitrală prin folosirea metodelor de interpretare a contractelor de materie civilă.
14.	19.	VARIANTA 1: Astfel, instanța de judecată verificându-și competența, printr-o încheiere va primi cererea pe rol, iar prin hotărârea asupra fondului cauzei se va expune și asupra temeiurilor de nulitate, nevalabilitate sau nesusceptibilitate a executării convenției de arbitraj. VARIANTA 2: Astfel, instanța de judecată verificându-și competența, printr-o încheiere va primi cererea pe rol invocând nulitatea, nevalabilitatea sau nesusceptibilitatea executării convenției de arbitraj, iar printr-o hotărâre se va expune în privința fondului cauzei.	Se recomandă a doua variantă cu condiția că în încheierea de primire a cererii pe rol instanța nu doar va invoca nulitatea, nevalabilitatea sau nesusceptibilitatea executării convenției de arbitraj, dar și se va expune asupra temeiurilor de nulitate, nevalabilitate sau nesusceptibilitate. Suplimentar, Hotărârea explicativă urmează să conțină o indicație expresă că o asemenea încheiere poate fi atacată cu recurs separat de fondul cauzei, în conformitate cu art. 423 al. (1) din Codul de procedură civilă. Or, o asemenea încheiere emisă contrar legii, prin care instanța de fond s-a declarat competentă să examineze cauza, viciază întreaga procedură judiciară și actele de dispoziție ale instanței emise ulterior în cadrul procesului respectiv.	VARIANTA 2: Astfel, instanța de judecată verificându-și competența, printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs, separat de hotărâre, va primi cererea pe rol invocând nulitatea, nevalabilitatea sau nesusceptibilitatea executării convenției de arbitraj, iar printr-o hotărâre se va expune în privința fondului cauzei.
15.	20.	Potrivit lit. c) din art. 9 alin. (3) al legii instanța de judecată va reține cauza spre soluționare atunci când arbitrajul nu poate fi constituit <u>din cauze vădit imputabile pârâtului</u>. În cea din urmă situație, tribunalul arbitral nu se poate constitui din cauze „vădit imputabile” pârâtului, și deși pârâtul a optat pentru calea arbitrajului, o altă soluție pentru reclamant nu poate exista decât prin adresarea la instanța judecătorească	Ar fi bine ca în Proiect să fie date niște exemple referitor la situații (când arbitrajul nu poate fi constituit din cauze vădit imputabile pârâtului).	

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

		competentă. Dacă apare un conflict de competență între instanța de judecată de drept comun și cea arbitrală, acesta se va soluționa de către instanța de judecată ierarhic superioară, adică de către curtea de apel.		
16.	22.	Potrivit art. 12 alin. (7) din lege) instanțele de judecată au competență de numire a arbitrului în arbitrajul ad-hoc și de numire a supraarbitrului în arbitrajul ad-hoc (art. 13 alin. (2) din lege). Instanța va numi arbitrul la cererea părții interesate în cazul în care de către partea notificată sau de către reprezentantul acesteia nu este numit arbitrul în termen (termenul de numire a arbitrului este de 15 zile de la primirea notificării). Pentru justificarea cerinței partea interesată urmează să prezinte instanței de judecată convenția de arbitraj, precum și copia notificării expediate părții opuse cu dovada de recepționare a acesteia. Instanța intervine la cererea părții în cazul în care cei doi arbitri numiți omit să desemneze un al treilea arbitru în termenul stabilit (10 zile de la ultima acceptare. Acceptarea împuternicirilor de către arbitru se face în scris și se comunică părților în termen de 5 zile de la data propunerii de numire). Se atenționează instanțele că această competență (de numire a arbitrului și a supraarbitrului este valabilă doar pentru arbitrajul ad-hoc, în cazul	Aceste reguli se aplică doar în cazul în care părțile nu au stabilit în convenția de arbitraj o altă procedură de numire a arbitrilor (potrivit art. 12 (1) și (3) din Legea cu privire la arbitraj). Acest aspect trebuie menționat în Proiect.	În cazul în care părțile nu au stabilit în convenția de arbitraj o altă procedură de numire a arbitrilor, se vor aplica regulile prevăzute în Legea cu privire la arbitraj, inclusiv următoarele: Instanța va numi arbitrul la cererea părții interesate în cazul în care de către partea notificată sau de către reprezentantul acesteia nu este numit arbitrul în termen (termenul de numire a arbitrului este de 15 zile de la primirea notificării). Pentru justificarea cerinței partea interesată urmează să prezinte instanței de judecată convenția de arbitraj, precum și copia notificării expediate părții opuse cu dovada de recepționare a acesteia. Instanța intervine la cererea părții în cazul în care cei doi arbitri numiți omit să desemneze un al treilea arbitru în termenul stabilit (10 zile de la ultima acceptare. Acceptarea împuternicirilor de către arbitru se face în scris și se comunică părților în termen de 5 zile de la data propunerii de numire). Se atenționează instanțele că

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

		arbitrajului instituționalizat, această atribuție îi va reveni președintelui arbitrajului.		această competență (de numire a arbitrului și a supraarbitrului este valabilă doar pentru arbitrajul ad-hoc, în cazul arbitrajului instituționalizat, această atribuție îi va reveni președintelui arbitrajului.
17.	23.	VARIANTA 1: Astfel, actul pronunțat de către instituția de arbitraj prin care s-a respins recuzarea poate fi contestat în instanța de judecată cu recurs de partea procedurii arbitrale care are interes în termen de 30 de zile. VARIANTA 2: Partea procedurii arbitrale care are interes poate solicita instanței de judecată desființarea actului pronunțat de către instituția de arbitraj prin care s-a respins recuzarea în termen de 30 de zile. VARIANTA 3: Instanța de judecată nu anulează actul instituției de arbitraj referitor la recuzare, ci singură se expune în privința cererii de recuz.	Nicio variantă nu este corectă, deoarece conform art. 14 (4) tribunalul arbitral (nu instituția de arbitraj) este competent să emită actul referitor la recuzare.	
18.	23.	VARIANTA 1: Partea care a omis termenul de 3 luni de contestare este în drept să înainteze în judecată un demers de repunere în termen conform regulilor CPC. În acest sens instanța de judecată va pronunța o încheiere potrivit alin. (5) art. 116 CPC. Dacă în cererea de desființare a hotărârii arbitrale nu se cere repunerea în termen aceasta se va restitui. VARIANTA 2: Termenul de 3 luni de contestare a hotărârii arbitrale este unul de decădere și nu poate fi restabilit.	Prima varianta este preferabilă cu condiția că termenul de contestare poate fi restabilit doar în cazuri excepționale.	Partea, care a omis termenul de 3 luni de contestare din cauze excepționale, este în drept să înainteze în judecată un demers de repunere în termen conform regulilor CPC. În acest sens instanța de judecată va pronunța o încheiere potrivit alin. (5) art. 116 CPC. Dacă în cererea de desființare a hotărârii arbitrale nu se cere repunerea în termen aceasta se va restitui.

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

19.	28.	Totodată, este inadmisibilă cererea de revizuire formulată împotriva unei hotărâri arbitrale.	Este recomandabil să fie specificat că încheierea de încuviințare sau refuz de autorizare a executării hotărârii arbitrale poate fi supusă revizuirii conform regulilor generale. În acest sens conform art. 446 CPC încheierile irevocabile pot fi supuse revizuirii. Conform art. 470 alin.(3) și 475 alin.(1) CPC la examinarea cauzei privind încuviințarea executării sau refuz în autorizarea executării unei hotărâri arbitrale instanța de judecată se pronunță prin încheiere.	Totodată, este inadmisibilă cererea de revizuire formulată împotriva unei hotărâri arbitrale. Totuși, încheierea judecătorească de încuviințare sau refuz în autorizarea executării hotărârii arbitrale poate fi supusă revizuirii conform regulilor generale prevăzute de Codul de procedură civilă.
20.	35.	Nerespectarea normelor citate va duce la restituirea cererii solicitantului sau acesteia nu i se va da curs în conformitate cu art. 170 și 171 CPC.	Trebuie de indicat că în acest caz termenul de contestare se consideră să nu fie interrupt.	Nerespectarea normelor citate va duce la restituirea cererii solicitantului sau acesteia nu i se va da curs în conformitate cu art. 170 și 171 CPC. În acest caz termenul de contestare se consideră să nu fie interrupt prin depunerea cererii de desființare.
21.	40.	3) cauze care privesc procedura: - <i>arbitrajul nu a fost constituit sau procedura arbitrală nu este în conformitate cu convenția arbitrală (lit. e) alin. (2) art.480 CPC);</i>	În Proiectul trebuie de menționat că sub incidența acestor cauze cad și situațiile în care o convenție arbitrală prevede procedurile preliminare obligatorii de soluționare a litigiilor, și acestea nu au fost respectate înainte de intentarea procedurii de arbitraj.	3) cauze care privesc procedura: - <i>arbitrajul nu a fost constituit sau procedura arbitrală nu este în conformitate cu convenția arbitrală (lit. e) alin. (2) art.480 CPC). Sub incidența acestor cauze cad și situațiile în care o convenție arbitrală prevede procedurile preliminare obligatorii de soluționare a litigiilor, și acestea nu au fost respectate înainte de intentarea procedurii de arbitraj;</i>
22.	47.	Instanța ar putea refuza eliberarea titlului executoriu dacă în calitate de arbitru a fost <u>o persoană sau toate 3 persoane</u> , incompatibile cu acest statut în conformitate cu art. 11 alin. (2) din Legea cu privire la arbitraj.	Formularea trebuie precizată.	Instanța ar putea refuza eliberarea titlului executoriu dacă în calitate de arbitru a fost <u>o persoană sau mai multe persoane</u> , incompatibile cu acest statut în conformitate cu art. 11 alin. (2) din Legea cu privire la arbitraj.

Recomandările Camerei de Comerț Americane din Moldova (AmCham Moldova) aferente proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj

23.			Se recomandă includerea în Proiect a unui nou punct în care va fi inserată explicația propusă în coloana dreapta.	Luând în considerare că normele legislative imperative din Republica Moldova nu cer altfel, o convenție de arbitraj poate să prevadă soluționarea litigiilor conform regulilor de arbitraj ale unei instituții de arbitraj străine, inclusiv în cazul în care locul arbitrajului este în Republica Moldova. Aceasta posibilitatea se aplică litigiilor naționale și internaționale.
-----	--	--	---	---

Suplimentar la cele invocate mai sus, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj umrează să explice și modul de aplicare a prevederilor Legii nr. 24 din 22 februarie 2008 privind arbitrajul comercial internațional.